L'original català perdut de la Celestina

Autor: Manel Capdevila
Data de publicació: 01-05-2010

El dissabte 29 de novembre del 2008, va tenir lloc la conferència d'en Jordi Bilbeny L'original perdut de la Celestina, organitzat pel Centre d'Estudis Josep Baralt d'Arenys de Mar en col.laboració amb la Fundació Nova Història. En Bilbeny va donar a conèixer el seu parer i el de molts entesos, que coincideixen en el fet que hi va haver una edició, avui dia desapareguda, anterior a l'edició castellana de Burgos del 1499, l'autor de la qual no va ser Fernando de Rojas. Recordem que en aquesta suposada primera edició del 1499, on no hi ha el nom de l'autor, hi diu literalment: 'nuevamente revista y enmendada con la adición de los argumentos de cada un auto en principio'. De manera que no pot ser l'edició prínceps. Tot i havent quedat provat aquest fet, alguns erudits volen que l'edició prínceps sigui la de Toledo del 1500, tan sols pel fet que hi apareix com autor el bachiller Fernando de Rojas a l'acròstic dels versos inicials: el bachjller fernando de royas acabo la comedia de calysto y melybea y fve nascjdo en la puebla de montalvan. També creuen que la data del 1499 és errònia. En contra dels qui diuen que l'edició prínceps és la de Toledo de 1500), tenim els següents arguments:

Els versos acròstics (encara que molt enginyosos) no poden provar per si sols que l'edició de Toledo del 1500 és l'edició prínceps. Li volen donar el valor d'acta notarial: Copio una obra afegint-hi uns versos acròstics; prova això que en sóc l'autor?

Si , tal com diuen, l'edició de Burgos del 1499 és posterior a la de Toledo del 1500, hauria de contenir (com presumeix a la portada), alguna cosa afegida a la versió de Rojas, i és just al contrari, ja que té, com a mínim, menys versos.

La frase 'Fernando de royas acabó la comedia', és probatòria per si sola, ja que pot molt bé significar que hi havia un treball previ i que Rojas el va acabar.

Per la qual cosa, tant si la més antiga coneguda és la de Burgos, com si és la de Toledo, ha d'existir una edició prínceps, o bé anterior al 1499 o bé anterior al 1500. Amb tota seguretat abans del 1492 perquè esmenta la futura conquesta de Granada. En el decurs de l'acte en Bilbeny va presentar dos documents dels segles XVII i XVIII que proven que l'autor era aragonès (de la Corona d'Aragó) i que per algun motiu el van encobrir o esborrar. Al llibre 'La agudeza y Arte de Ingenio' de Lorenzo Gracián (de 1669 i 1757) hi diu textualment: 'y el encubierto Aragonès en su ingeniosíssima tragicomedia de Calixto y Melibea':

Així mateix, aportà dues còpies d'un llibre d'en Joan Lluís Vives (edicions de 1531 i 1785), on en Vives diu explícitament que l'autor de La Celestina la va escriure en la nostra llengua: 'In quo sapientior fuit qui nostra lingua scripsit Celestinam tragicomaediam'. Que traduït ve a dir que 'en això fou més savi qui va escriure en la nostra llengua la Tragicomèdia de la Celestina'. La llengua d'en Vives (perseguit per la Inquisició, fins a l'extrem d'haver-se de refugiar a casa d'Erasme) va ser únicament el català, i quan no va poder escriure en aquesta llengua, abans de fer-ho en la castellana -que era la dels seus perseguidors- optà per escriure en llatí. Bilbeny mostrà a continuació una prova de com un traduttore pot ser traditore, ja que a l'edició en castellà del 1948 d'aquestes mateixes obres de Joan Lluís Vives, s'ha traduït nostra lingua per vulgar castellano.

El fet que hagués estat escrita en català explicaria el gran nombre de catalanades i catalanismes que hi apareixen i els errors de traducció que només tenen sentit si la llengua en què es va compondre era el català. Recordem que l'Alejandro Sendra ja va fer un recull exhaustiu d'aquestes catalanades. Apuntà també que José Guillermo García Valdecasas, Doctor en Dret per la Universitat de Bolonya, seguint les traces d'aquells elements relacionats amb la vida jurídica, les institucions i les lleis, arribava a la conclusió que els fets narrats a l'obra 'havien de passar en alguna gran ciutat de la corona d'Aragó', i que els tres 'cimenterios' (de jueus, cristians i moros) on anava a robar la Celestina no podien existir ni a Salamanca, ni Toledo, ni Sevilla, ja que Castella havia proscrit per llei l'estada de musulmans en els

seus dominis, mentre que a València va ser normalíssim trobar-n'hi durant tot el segle XV. En Bilbeny acabà mostrant un plànol de la ciutat de València del s.XVII per indicar-hi la localització geogràfica d'alguns llocs: el riu, les blanqueries, l'església de la Magdalena (núm. 18), la parròquia de Sant Miquel (núm. 13), comparant-los amb els llocs descrits dins l'obra, allà on es desenvolupa l'acció: una gran ciutat, al costat d'un riu, que té drassanes, i unes naus que es poden veure fàcilment des de la torre de la casa de Melibea. L'obra diu textualment: 'Subamos, señor, al açotea alta, porque desde allí goze de la deleytosa vista de los navíos'. Una escena que no concorda en absolut ni amb Salamanca, ni amb Toledo, ni amb Sevilla, com asseguren quasi la totalitat dels entesos. Amb tot, Encara hi ha qui diu que la versió prínceps va ser feta en prosa i situada en una ciutat imaginària Salamanca-Toledo, i la versió posterior de Rojas la va situar a Sevilla (salvant allò dels 'navíos'). L'Alejandro Sendra resseguint la referència de l'eclipsi de sol, també havia apuntat que la localització de l'obra havia de ser València. Per si fos poc, una edició anglesa del segle XVIII esmenta "València" com a la ciutat on viuen els protagonistes. Amb la qual cosa, l'obra passaria a València, en un context totalment valencià i estaria escrita en català, per un autor que la censura espanyola va esborrar. +info: Viquipèdia i histo.cat

Manel Capdevila